

# Nertsenonderzoek op “Het Spelderholt”

*G. de Jonge, onderzoeker pelsdierenhouderij*

**De invulling van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren zal voor de verschillende veehouderijtakken min of meer ingrijpende gevolgen hebben. Van de kleine takken zijn de pelsdieren als eerste aangewezen om deze wet in te vullen. Hierna wordt geschetst welke gevolgen dit heeft gehad voor de houderij en het onderzoek.**

## **Voorgeschiedenis van het onderzoek**

De pelsdierenhouderij heeft een turbulent jaar achter de rug. De nertsenhouders worden al meer dan tien jaren geconfronteerd met acties van groeperingen die menen dat de pelsdierenhouderij verboden moet te worden.

In februari van 1995 hebben de minister en de Tweede Kamer besloten dat nertsen wél en vossen niet geplaatst zullen worden op de lijst van dieren die voor produktie gehouden mogen worden. De Kamer heeft zich daarvoor ruimschoots laten informeren over de pelsdierenhouderij.

Meer dan tien jaren geleden heb ik de opdracht gekregen van het toenmalige Ministerie van Landbouw en Visserij en de Nederlandse vereniging van Fokkers van Edelpelsdieren (NFE) om vast te stellen met welke welzijnsproblemen de nertsen te kampen hebben. Helemaal vrij van problemen waren die dieren natuurlijk niet. Daarna is er in diverse landen, waaronder Nederland, onderzoek naar mogelijke oorzaken gedaan, alsmede naar oplossingen van de problemen.

In 1993 besloot de minister dat hij voor de invulling van de Gezondheids- en Welzijnswet informatie wilde van een onafhankelijke deskundige: Prof.Dr. P.R.Wiepkema, emeritus hoogleraar dierenwelzijnsvraagstukken. Wiepkema heeft gedurende een jaar literatuur bestudeerd, diverse onderzoekers ge-

sproken en enkele nertsenfarms bezocht. Het resultaat was een rapport waarin gesteld werd dat staartbijten en stereotiep gedrag doen vermoeden dat er sprake is van welzijnsproblemen. Deze gedragingen bleken te voorkómen. Wiepkema kon dus ook een aantal adviezen geven om de houderij te verbeteren. Door enkele sterk gefundeerde adviezen van hem was een verbod op de houderij niet nodig, althans zolang het produktiedoel niet in de discussie gebracht wordt.

De minister heeft het advies van Wiepkema opgevolgd. De nertsen werden geplaatst op de lijst van voor produktie te houden dieren. Gelijktijdig heeft de Kamer unaniem de motie “de Vlies” aangenomen. Deze moet er toe leiden dat de adviezen van Wiepkema daadwerkelijk uitgevoerd worden.

Vervolgens hebben de nertsenhouders tijdens een aantal besprekingen, waarvoor uitgenodigd waren Wiepkema, het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Dierenbescherming en PP een plan van aanpak opgesteld. Dit plan is halverwege 1995 door alle aan het overleg deelnemende partijen goedgekeurd.

We zijn nu in de fase van uitvoeren, met als uiteindelijke doel om binnen tien jaar alle nertsen, conform de adviezen in het rapport van Wiepkema te huisvesten en verzorgen. Dit plan van aanpak was bedoeld als zelfre-

gulering, in de plaats van wetgeving.

In december 1995 is één en ander nogmaals in de Tweede Kamer besproken. De Tweede Kamer voelde weinig voor zelfregulering. Op dit moment is nog niet bekend welke gevolgen deze stellingname voor het plan van aanpak heeft. Omdat niet te verwachten is dat eventuele regelgeving sterk zal afwijken van het plan van aanpak, gaan de pelsdierenhouders voorlopig door op de ingeslagen weg. Het onderzoek sluit zich aan en concentreert zich op het invullen van lacunes in de kennis.

### Het plan van aanpak

Stereotiep gedrag neemt toe bij solitair huisvesten en voerbeperring; staartbijten bij vroegtijdig spenen.

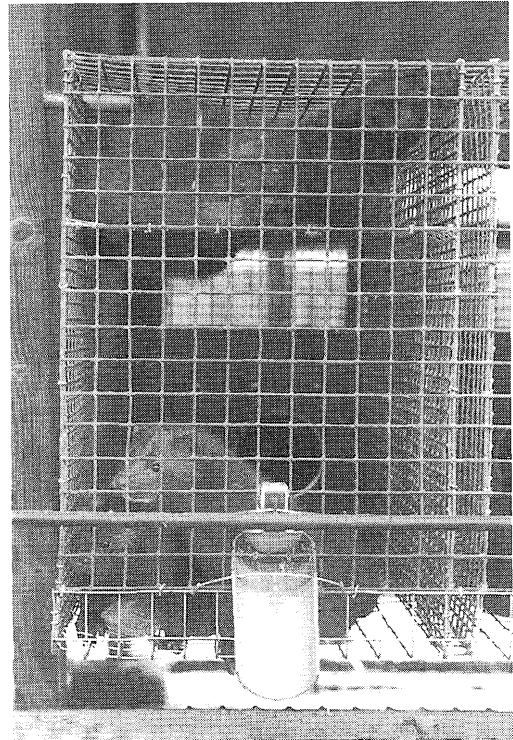
Door de invloed van de voerbeperring is in het plan van aanpak opgenomen dat het gebruikelijke afslanken van de fokdieren in de winterperiode minder stringent zal plaatsvinden dan in het verleden.

Later spenen is moeilijker te verwezenlijken omdat de gebruikelijke nerts-kooien te klein worden voor een moeder met jongen van meer dan 6 weken. Tot dusverre werden nertsen vanaf die leeftijd bij de moeder weggehaald. Het plan van aanpak houdt in dat de nertsen langer bij de moeder blijven. Daarom worden de moeders met hun worp in grotere kooien geplaatst. Deze grotere kooien worden verkregen door een aantal bestaande kooien middels gaten in de tussenwanden met elkaar te verbinden.

Wiepkema adviseerde slechts om het spenen uit te stellen tot een leeftijd van elf weken. De nertsenhouders kan de jongen ook veel langer bij de moeder laten, desgewenst tot aan de slachtleefijd van zeven maanden toe. Hiermee wordt voorkomen het staartbijten, en de daar aan ten grondslag liggende onlustgevoelens. Een bijkomende verbetering

is vermoedelijk dat de dieren meer ruimte hebben. In het verleden was hun omgeving een enkele kooi met twee dieren. Nu is de omgeving een reeks aaneengeschakelde kooien met meerdere dieren.

De omgeving kan verder verrijkt worden door in deze kooien objecten te plaatsen, zoals platforms om op te liggen en buizen om door te kruipen. Het is echter niet makkelijk om te meten of deze kooiverrijkingen welzijnsverbeterend zijn.



*Groepshuisvesting en een platform in de kooi ter verbetering van het welzijn voor nertsen.*

### Afslanken

De nertsenhouders hebben in het verleden hun dieren in de wintermaanden natuurlijk niet voor niets afgeslankt. De reden hiervoor was dat al te vette dieren minder jongen

grootbrengen en soms vroegtijdig overlijden. De onderzoeksvraag waarmee PP zich vanaf 1995 heeft beziggehouden, is met welk afslankregime enerzijds het stereotiepe gedrag wordt voorkomen en anderzijds de reproductie niet wordt geschaad.

Jarenlang is op "Het Spelderholt" gestreefd om de fokdieren tegen de paartijd af te slanken van gemiddeld 1450 gram aan het begin van de winter tot circa 900 gram aan het begin van de paartijd in maart. Vastgesteld is inmiddels dat stereotiep gedrag pas veelvuldig gaat optreden als het gewicht onder de 1100 tot 1200 gram ligt. Om stereotiep gedrag te voorkomen mag het streefgewicht dus niet veel onder 1100 gram liggen. Daarnaast bleek uit onderzoek dat de grens waarboven het aantal jongen gaat teruglopen (door sterfte van de moeder, problemen met werpen, e.d.) veel hoger dan 1100 gram ligt. Hoe hoog die grens precies is weten we nog niet. Voor het precieze vaststellen van de kritieke grens zijn meer waarnemingen nodig betreffende de relatie afslanken-stereotiep gedrag-reproductie. Of de waarnemingen in 1996 afdoende zullen zijn is nog onzeker. Wel zeker lijkt dat er een gewichtstraject is waarmee stereotiep gedrag wordt voorkomen en de reproductie gegarandeerd.

### **Laat spenen en groepshuisvesting**

Tijdens de periode dat Wiepkema zijn rapport samenstelde was het de gewoonte om jonge nertsen op een leeftijd van zes tot acht weken van de moeder te halen en als tweetallen in enkelvoudige kooien te huisvesten. Wiepkema adviseerde om jongen langer bij de moeder te laten in een reeks aan elkaar geschakelde rennen zonder zich uit te spreken over de bezettingsgraad. Tot dan was er slechts beperkte ervaring met dit systeem. Tal van nertsenhouders vreesden toen dat

de dieren met elkaar zouden gaan vechten, niet goed zouden groeien of dat de moeder uitgeput raakt.

In 1995 is op "Het Spelderholt" op grotere schaal met het voorgestelde systeem gewerkt om meer ervaring te krijgen en om meer te weten te komen over de wenselijke dichtheid. Het lijkt redelijk om de moeder met haar worp minimaal zo veel rennen te geven dat er nog steeds een dichtheid van twee dieren per kooi wordt gehaald. Maar, waarom geen hogere dichtheid? In 1995 is deze dichtheid vergeleken met een dichtheid van drie dieren per ren.

In 1995 zijn er circa tweehonderd jongen samen met hun moeder en de gehele worp in dichtheden van twee opgegroeid en evenzoveel in dichtheden van drie. Bij beide dichtheden is het merendeel van de jongen voorspoedig opgegroeid, even goed als de controlegroep die op de ouderwetse manier is opgegroeid. De gedragswaarnemingen gaven geen reden om een voorkeur voor één van de dichtheden uit te spreken. Het bleek echter, dat er met een dichtheid van drie dieren per ren, meer pelsbeschadigingen waren dan met een dichtheid van twee. Het verschil was zodanig dat het een toevalsverschil kan zijn. Echter, ook zonder onderzoek kan voorspeld worden dat de pelzen slechter zullen worden naarmate er meer dieren bij elkaar zitten. Het kan daarom lichtvaardig zijn om het verschil als toevalsverschil te bestempelen. Meer waarnemingen zijn nodig om wat meer zekerheid te krijgen. Overigens is het heel goed mogelijk dat het systeem met een dichtheid van drie dieren per kooi, ondanks het grotere aantal pelsbeschadigingen, economisch gunstiger zal uitpakken. Met beide dichtheden is het staartbijten, zoals verwacht met laat of niet spenen, vrijwel achterwege gebleven.

### **Groepshuisvesting zonder moeder**

Het is natuurlijk mogelijk dat jongen niet zo zeer gebaat zijn bij het late spenen, danwel bij het leven met een relatief grote groep leeftijdsgenoten in een ruime kooi. Ter vergelijk zijn daarom ook een aantal dieren in groepen van vijf zonder moeder in twee aaneengeschakelde rennen opgegroeid.

Deze dieren zijn heel voorspoedig opgegroeid, maar we telden nogal wat staartbijters. Als het alleen om het voorkómen daarvan zou gaan, is deze huisvesting dus niet afdoend.

### **De optimale paar- en pelsdatum**

Hoewel ons onderzoek geconcentreerd is op gedrag en op welzijnsverbetering hebben we ons ook geworpen op de vraag welke de meest optimale paar- en pelsdata zijn.

Normaliter worden nertsen circa 15 maart gepaard. De jongen worden circa 15 november of later geslacht. We hadden het vermoeden dat de slachtdatum onnodig laat is, terwijl het paren wel wat later mag gebeuren. We kunnen inmiddels stellen dat het verstandig is om niet eerder dan 1 november te pelzen terwijl het vanaf 10 november veilig kan. Daar tussenin ligt nog een grijs gebied waarin niet alle dieren pelsrijp zijn. Dat wil niet zeggen dat tot 10 november gewacht moet worden. Eerder slachten bespaart natuurlijk geld. Te vroeg pelzen kost niet zo veel geld, omdat vanaf 1 november al 90 % of meer van de dieren pelsrijp is. Het economische optimum zal dus voor 10 november liggen.

Onderzoek naar de optimale paardatum loopt al enige jaren. Inmiddels kunnen we met stelligheid zeggen dat eerstejaars teven uiterlijk 31 maart gedekt moeten zijn, terwijl met de ervarener teven nog wel een week gewacht kan worden.

### **Toekomstig onderzoek**

In 1996 zullen weer diverse vormen van groepshuisvesting onderzocht worden. Zowel de resultaten van het proefbedrijf als die van praktijkbedrijven zullen in kaart gebracht worden. We dienen vooral meer kennis te krijgen van andere kleurtypen dan alleen de bruine nertsen van "Het Spelderholt".

Ook zullen we proberen, overeenkomstig de adviezen van Wiepkema, meer inzicht te krijgen in de waterbehoefte van de nerts. Bovendien zullen we het inmiddels afgesloten onderzoek naar de effecten van selectie ten gunste van het ontbreken van stereotiep gedrag laten opvolgen door onderzoek naar selectie ten gunste van minder agressief gedrag.

Het onderzoek naar de optimale paardata beschouwen we als afgesloten, dat naar de optimale pelsdatum nog niet.

### **Samenvatting**

Het onderzoek aan nertsen op "Het Spelderholt" is geconcentreerd op welzijnsverbetering en in concreto op vermindering van staartbijten en stereotiep gedrag. Dit laatste wordt bereikt met ruimer voeren, later spenen en huisvesting in grote groepen in ruimere kooien. Met deze groepshuisvesting zijn de technische resultaten bij gelijkblijvende dichtheid vergelijkbaar met die van de traditionele huisvesting. Een hogere dichtheid leidde echter tot meer pelsbeschadigingen. □